مەلا و مزگەوت و شانە، چۆن بتوانین لەگەڵ یەك هەڵبکەین؟ ...
ڕزگار حەمە ڕەشید

(١)

زۆرجار بە دەستنیشانکردنی کێشە کۆمەڵایەتی و فەرهەنگییەکان، ڕەخنەکانمان لەسەر حوکمڕانە خۆسەپێنەکان چڕتر دەکەینەوە، بەمەش باز بەسەر گرێ مەترسیدارەکاندا دەنێین و ناپەرژێینە سەر دەستنیشانکردن و لێوردبوونەوە لێیان. کێشەی ئێمە بازدانە بەتەنیا ئەوە نییە کە ناپەرژێینە سەر لە خود ڕامان و تێگەیشتن لە هەلومەرجە تایبەتییەکان، بەڵکو قووڵتر دەبێتەوە بۆ ئەو بۆقانەی لە ئەنجامی ئەو بۆشاییەدا هەڵدەتۆقێن و بە هێمنی بوونمان داگیر دەکەن.

کێ دەتوانێت نوێنەرایەتی خودا بکات لەسەر زەمین؟ داخۆ خودا پێویستی بە دامەزراندنی کۆمەڵێك مووچەخۆر هەیە تا داکۆکی لێبکەن؟ ئەوانە کێن بەناوی خوداوە وەعز دەدەن و فتوا دەردەکەن و ژیانی ڕۆژانەی مرۆڤەکان حەڵاڵ و حەرام دەکەن؟ ئایا مزگەوت جێگایەکە بۆ خودا پەرستی و دۆزینەوەی ڕێگای گەیشتن بە پاکژبوونەوە و گەیشتن بە خودا، یان جێگایەك بۆ بڵاوکردنەوەی ڕق و کینە و دوژمنایەتی نێوان مرۆڤەکان؟ لەکوێدا پەیوەندی نێوان مرۆڤ و خودا پێویستی بە نێوەندکاری حیزبی و مرۆیی هەیە تا بیپارێزن؟ ئەگەر زەمین و هەسارەکان دەستکردی خودان، کە مافی کۆتاییپێهێنانی ئەفراندنەکانی خودای هەیە لەسەر زەمین، کە مرۆڤ بەشێکی گرنگیەتی؟ چۆن وەك خوداپەرستێکی مسوڵمان خۆت لە داعش و قاعیدە و ئیخوان و سەلەفیەکان و تیرۆریستەکانی دژە مرۆڤ دەپارێزیت تا بگەیتە سەر بنەچەی ڕاستەقینەی مرۆڤبوون؟ چۆن پەیوەندی خۆت بە خوداوە لە گەمەی سیاسییە دەمامکدارەکان قوتار دەکەیت و وەك مرۆڤێکی کراوە و ئازاد، ئازادی مرۆڤەکان وەك هەڵبژاردەی تایبەتی کەسەکان تەماشا دەکەیت؟ چۆن ئاشتی بە مانا قووڵەکەی قبووڵدەکەیت و بەسەر ئەوانیتریشدا دەیبەخشیتەوە؟ لێبوردەیی لای تۆ چی دەگەیەنێت؟ چۆن بتوانین لەگەڵ یەکتر هەڵبکەین؟

وەستان لەبەردەم پرسیارەکاندا ڕەنگە سەرەتایەکی زۆر باش بێت بۆ هەنگاونانێکی تەندروست. زۆرجار مرۆڤەکان، لەژێر کاریگەری ئەو هەموو ئاژاوە و ژاوەژاوە فیکری و ئایدیۆلۆژیانەی پێوەی دەرگیرن،

یان لەژێر کاریگەری ئەو ئیشکردنە سیستماتیك و پرۆگراماتیکە دووبارەبەوانەی سیستەم لەسەر ژیانیان پیادەی دەکات، ناپەرژێنە سەر بیرکردنەوەیەکی تەندروست لەسەر خۆیان و ئەو ژینگەیەی تێیدان. بۆیە دەشێت وروژاندنی پرسیارەکان سەرەتایەك بێت بۆ نزیکبوونەوە لەو مرۆڤەی لەژێر ئەو کاریگەریانەدا، لەناوەوەماندا خەفەکراوە.

لە مێژووی کۆنەوە پەیوەندی پیاوانی ئایینی و هونەرمەندان بە چەندین لەکەڵەشاخان و بەرەوڕووبوونەوەدا تێپەڕیوە، بەڵام دواجار "لانیکەم لەمێژووی ڕۆژئاوای دوای ڕێنیسانسەوە" بە ڕێککەوتنێکی ڕانەگەیەندراو گەیشتن، ئەویش ئەوەی کە کاری ئایینزاکان (کریستیان و موسوڵمان و جو) لە بابەتە سەفستایی و عیرفانییەکاندا چڕ بکرێتەوە و هونەریش بە گفتوگۆی نێوان کۆمەڵگاکانەوە سەرقاڵ بێت. بەو پێیەی گوتار و ڕاگەیاندراوەکانی پیاوانی ئایینی زۆرجار بەر ژە کۆمەڵایەتییە هەستیارەکان دەکەون، بۆیە لەو کاتانەدا کارە هونەرییەکان بەرامبەری دەوەستنەوە و ڕەخنەی لێدەگرن.

مەبەستم لە ژە کۆمەڵایەتییە هەستیارەکان، دەستتێوەردانی پیاوانی ئایینییە لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتیە دونیاییەکان، وەك جۆری پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان و خواردن و خواردنەوە و جلوبەرگ و هەڵسوکەوتە ڕۆژانەییەکان. ئەمانە هەریەکەو تایبەتمەندیی بوارێکی جیاوازە. جۆری پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان کاری سۆسیۆلۆجیستەکانە، خواردن و خواردنەوە کاری پزیشك و پسپۆرەکانی نوتریشنە، جلوبەرگ هەڵبژاردەی تایبەتی کەسەکانە و سەرەتاییترین مافی ئازادی تاکە، هەڵسوکەوتە ڕۆژانەییەکانیش دەرهاویشتەی پەروەردە و شێوازی گەشەکردن و ئەزموونی تایبەتی کەسەکانە و لە حاڵەتی نائاساییشدا، کاری سایکۆلۆجیست و سایکایەتریست و توێژەرە دەروونییەکانە دەستنیشانی بکەن و کاری لەسەر بکەن.

بەڵام کاتێك هەموو ئەو بەرپرسیارێتی و ئەرکانە بە پیاوانی ئایینی دەسپێردرێن، ئیتر جێگایەك بە هیچ یەکێك لەو پسپۆریانە نامێنێتەوە. بە مانایەکیتر، هەر کۆمەڵگایەك تێکڕای ئەو پرسە سیاسی و دەروونی و کۆمەڵایەتی و ئابووریانەی بە دەستەیەکی دیاریکراو.ی وەك پیاوانی ئایینی بسپێرێت، ئەو کۆمەڵگایە ناتوانێت هەنگاوێك لە ئاسوودەیی و ژیانێکی سەرفراز نزیك ببێتەوە و هەمیشە لەناو کێشە ناوخۆییەکانیدا نغرۆ دەبێت.
ئایین و ئایدیۆلۆژیا و بیرو باوەڕەکان هەڵبژاردەی تایبەتی کەسەکانن، هیچ کەسێك مافی ئەوەی نییە بەسەر هەمواندا بیسەپێنێت،

ئاسانترین ڕێگای ئاشتییانە بە بەیەکەوە ژیان، پەسەند کردنی ئەم ڕاستییەیە. بەڵام مەخابن، ئەم دیدە ئاشتیخوازانەیە زۆرجار لە بەرژەوەندی حیزبە سیاسییەکان نییە، بۆیە پەنا بە دروستکردنی پشێوی دەبەن و ناکۆکییەکان دەدرەوشێننەوە، یان لە نەبوو دروستی دەکەن.

-2-

هەڵسەنگاندنی بەرهەمە هونەرییەکان کاری کەسانی پسپۆری ئەو بوارانەیە. دەشێت کەسێک تێڕوانینی خۆی دەربارەی کارێکی هونەری بنووسێتەوە، بەڵام ناکرێت کەسێک بەناوی هەموانەوە قسە بکات. بەتەنیا مەبەستم دید و بیروڕا نییە، بەڵکو مەبەستم چێژیشە، چونکە وەک چۆن دەکرێت تێڕوانینی مرۆڤەکان جیاواز بێت، بەهەمان شێوە شێوازی چێژبینینیشیان جیاوازە. ئێمە بەهەڵەیەکی گەورەدا دەڕۆین گەر پێمان وا بێت لە یەك بەرهەمی هونەریدا دەتوانین خزمەتی ئاوەز و چێژبینی بینەرەکان بەهەمان ئەندازە بکەین.

بەهەمان شێوە، هەڵەیەکی گەورەیە ئەگەر بینەری کارە هونەرییەکان چاوەڕوانیی ئەوەیان هەبێت کە هەموو بەرهەمێکی هونەری بە پێوانەکاریەکانی ئەو بەرهەم بێت. بۆ نموونە زۆر جار گومان لەدەبێت کە کەسێك زۆر لەژێر کاریگەری دەنگی گۆرانیبێژێک، یان موزیك، فیلم، شانۆ، تابلۆ یا پەیکەر یان پەرفۆرمانسێکدایە، وەك ئەوە باسی دەکات کە هەموومان ناچاربین بەهەمان ئەندازەی ئەو چێژی لێببینین. بۆ خۆم تا ئەم دواییانەش نەمدەوێرا بڵێم دەنگی حەمە ساڵح دیلان نامبزوێنێت و زۆر جار بێزاریشم دەکات، چونکە بە گشتی هاوتەمەنەکانم و ئەوانەی پێشتریش هەموو کۆکن لەسەر ئەوەی ئەو دەنگە لەسەروو ڕا و پرسیارەوەیە. بەڵام ڕاستییە سادەکە ئەوەیە کە دەکرێت زۆرینە لەژێر کاریگەری بەرهەمێکی هونەریدا بن، بەڵام زۆریش ئاساییە ئەو بەرهەمە “وەك چێژ” لای ژمارەیەك کەسیتر پەسەند نەبێت.

بەڵام لە ئاستی بەرهەمهێنانی مانادا، بەرهەمێکی هونەری توانای دامەزراندنی دیالۆگی هەیە، جا دەکرێت ئەو دیالۆگە تەنیا لەناوەوەی کەسێکدا ڕوو بدات، دەشکرێت ببێتە دیالۆگیکی فراوانی کۆمەڵایەتی. لەم ئاستەدا، دەشێت لەژێر باڵی بزووتنەوە توندڕەوەکان و ئایینزا و ئایدیۆلۆژیستە توندڕەوەکاندا، هونەر بەکار بهێنرێت بۆ هاندانی توندوتیژی و ئاژاوەگێڕی، وەك ئەو گرووپە شانۆییانەی بزووتنەوەی ئیسلامی دەستگیرەیی دەکردن، لەبری بڵاوکردنەوەی گیانی

لێبوردەیی و مرەقدەستی و لەخۆبردوویی بە کاری چاکە، هانی گەنجانیان دەدا بە کوشتنی نەیارانیان. یان باگخوازەکان، پیشەی ئەوانیش جۆرەکە لە پەرفۆرمانس، کەچی زەریان دەبینیت ئەو پەرفۆرمانسە بە دزایەتیکردن و ئاژاوە نانەوە بەکار دەهێنن و فتوای کوشتنی ژنان و نوسەران و هونەرمەندان و ڕۆژنامەوانەکانی لەسەر دەر دەکەن. هەر ئایین و بیروباوەڕێك کار بە داگیرکردنی تەکەای کۆمەڵگا بکات، لەهیچ جۆرە هەڵەشەو سوکایەتی و دەستدرێژی و توندوتیژییەك نابوێرێت.

هەر ئایین و بیروباوەڕێك پێگەی خۆی لەڕێی پەکدادانی ئیلیەتە کۆمەڵایەتییەکانەوە بەدەست بهێنێت، پرۆژەی دوبارەکردنەوەی نازیزم و فاشیزمی لەگەڵ خۆیدا هەڵگرتووە. بەداخەوە بەشێکی زۆری ئەو نوخبە ئیسلامییەی کوردستان ئەوها کار دەکەن و بە ئەمەش تەنیا بەوەوە نەوەستاون لە خوندنگەکاندا هەر لە سەرەتاییەوە تا زانکۆ، لەشکرێک لە کەسانی مێشکشۆراو بنەڕنە ناوەوە و تەوی ئاژاوەگێڕی و ڕق و بوغزاندنیان تێدا بنێژن، بەڵکو زۆر لەوە زیاتر پێلیان هاویشتۆتە ناو هەموو خانە وردیلە کۆمەڵایەتییەکانەوەو دەیانەوێت گەرای ئەو ژەهرە دژە مرۆڤەی تێدا بڵاو بکەنەوە. هەر ئەوانیشن هۆکاری سەرەکی بەرزبوونەوەی ئاستی ژن کوشتنن لە هەرێمدا، دەنا کورد کۆمەڵگایەکی نەك ژنکوژ نەبووە، بەڵکو وەك هاوڵاتی ڕەسەنی ناوچەکە (بە هەمان شێوەی هاوڵاتییە ڕەسەنەکانی کەنەدا و ئەمریکا و…هتد، indigenous) ئەوەندە تێکەڵاوی سرووشت بووە، نەك مرۆڤ، ڕێزی بە دار و کێڵگەکانیش داناوە و ژیانی خۆیی لەگەڵ پەلەوەر و ئاژەڵەکاندا هاوبەش کردووە.

لەوەتەی ئەمانە دروست بوون و بەتایبەتیش لەدوای ڕاپەڕینەکەی ١٩٩١ەوە، بزانە چەن کاریان لە مەنتاڵیتی گشتی کردووە و وایانکردووە زۆر کەس بەبێ ئەمە سەر بە کۆمەڵگایەکی ژنکوژین (کە ئەمەش بەدادییەکی گەورەیە هەموان بخەیتە هەمان قەزاخەوە). بەهەرحاڵ ئەبێ زۆر بەی هەرەزۆری توندوتیژی و لەکترازانەکانی کۆمەڵگای ئەمە لە ئەستەی ئەو بانگخوازو حیزبە ئیسلامیە توندڕەوانەیە. ئەوانیش بەگومان سوودی تەواویان لەو ڕووبەرە ئێجگار فراوانە وەرگرتووە کە یەکێتی و پارتی و گۆڕان لە ئەنجامی ململانێکانی نێوان خۆیان بۆیان فەراهەم کردووە.
لەم ڕووەوە میدیاش ڕۆڵێکی بەرچاوی هەیە لە دروستکردنی هامچۆژی و لەناوبردنی تەن و دەنگ و ڕەنگی جیاواز.
ئەمەش تەنیا لە بەرهەمە هونەرییەکاندا نا، بەڵکو لە ئاراستەکردنی

تێکڕای ڕوخسارەکانی ژیانی ڕۆژانەی مرۆڤەکاندا. بۆیە کاتێك هێرشێکی بەربەریانە دەکرێتە سەر هونەرمەندێك یان هەر کەسێکیتر، شانبەشانی بەدواداچوون و لێپێچین□و□ ب□رەوڕووبوونەوەی ئەو خێڵە بەربەریە، پێویستە هەمان شت بەرامبەر میدیاکانیش بکرێت. بۆ نمونە لە کەیسی ئەو هونەرمەندانەی کەلاردا، وەك چۆن پێویستە لێپێچینەوە لەو مەلایانە بکرێت کە گوتاری توند و دوژمنکارانەیان لەسەر داوە، پێویستە لێپێچینەوە لەو بەرپرسە حکومیانەش بکرێت ک□ بڕیاریان دژی گرووپە شانۆییەکە دەرکردبوو، بەهەمان ئەندازە پێویستە سزای هەندێ میدیاش بدرێت، بەتایبەتی ڕوداوو NRT کە نەك خزمەتێکیان بە حورمەتی مرۆڤەکان نەکرد و لێی نەهاتنە دەنگ، بەڵکو کەناڵەکانیشیان خستبووە خزمەتی ئەو سەلەفی و مەلا بێ پرنسیپانەوە تا لەوێشەوە هەڕەشەکانی خۆیان توندتر بکەنەو□ و هەوڵی چەواشەکردنی ڕای گشتی بدەن، لەمەدا حیزبە سیاسییەکانیش ڕۆڵی زۆر کاریگەریان هەیە لە ئاراستەکردنی دەزگا میدیاییەکان و ڕای گشتیدا.

پێویستە ئەم چەواشە کارییە ڕابگیرێت، ئەو گرووپە شانۆییەی کەلار دەیانەوێت کۆتایی بەو زمانە زبر و جنێوئامێزە بهێنرێت بەرامبەر کۆمەڵگا کە مەلا هەڵۆ و مەلا مەزهەر لە دیارترینی بەکارهێنەرەکانین، هەر مەلایەك و حەوزە و مزگەوت و یەکێتییەکی ئیسلامی دژی ئەو شانۆگەریە قسە بکات، ئەوا بەشێکە لە تۆڕی ئەو جنێوفرۆشە بازاڕیانەی مەڵا هەڵۆ و مەزهەر نوێنەرایەتی دەکەن.
. پێویستە “پەرلەمان” و “سەرۆکایەتی ئەنجوومەنی وەزیران” و “سەرۆکایەتی هەرێم” لێپرسراوانە بێنە قسە و ڕێ لە مەترسی سەرهەڵدانەوەی داعش بگرن. ئەویش بەوەی لێپێچینەوە لەو بەڕێو□ بەرەی ڕۆشنبیری گەرمیان بکەن و لەو پۆستە دووری بخەنەوە، مەلا هەڵۆ و هەر مەلایەکی تر دەستگیر بکرێن کە مینبەری مزگەوت بەکار دەهێنن بۆ سوکایەتیکردن بە “هاوڵاتیان” و هانی توندوتیژی دەدەن. ئەمە کاری هەموو هونەرمەندان و هەر سەندیکا و دەزگایەکە کە بەناوی نوسین و هونەر و ڕۆشنبیرییەوە کار دەکات (بە یەکێتی نوسەران و سەرجەم ناوەند□ □□شنبیرییەکانیشەوە) ئەو داواکریانە بەرز بکاتەوەو بچێتە پشتی. پێویستە فشارەکانمان جددیتر و هەمەلایەنتر بکەین بۆ سەر ئەوانەی دەیانەوێت ئازادی خۆیان بە تەفروتونا کردنی ئازادی ئێمە دەستەبەر بکەن.

ڕزگار حەمە ڕەشید